

UDK 930.253.4:912(497.4 Lj.)

Neznani načrti Ljubljane iz leta 1816 v dunajski Albertini

BOŽO OTOREPEC

Ko sem leta 1964 na Dunaju iskal gradivo za zgodovino ljubljanskega gradu, sem se oglašil tudi v grafični zbirki Albertina, v upanju, da morda najdem gradivo za svojo raziskavo. V študijski dvorani me je sprejela prijazna kustodinja, po izobrazhi umetnostna zgodovinarica. Ko je slišala za mojo željo, mi je prinesla kartotečni pregled zbirke, imenovane Architektur-Zeichnung Sammlung, v kateri hranijo različne načrte s tega področja. In res je mapa številka 78 hranila gradivo iz Ljubljane. Ovitek 7 je pod št. 44-48 omenjal načrte kaznilnice na Žabjem trgu (Froschplatz) s šestimi predlogi A. Schaffenratha iz leta 1816 za predelavo v inkvizicijsko hišo "Inquisitionshaus". Pod št. 38-43 je spravljen tloris uršulinskega samostana, delo Johanna Bapt. Auerbergerja z dne 3. 5. 1816, ki obsega šest načrtov poslopja. Pod št. 33-37 je spravljen prevod "Ansicht der k.k. Militär-Casserne zu Laibach bey St. Peter" s petimi listi, delo Alojza Babnika iz leta 1816. Vsebuje med drugim pogled šentpeterske kasarne od župnijske stavbe in cerkve do Ljubljanice. Pod št. 28-32 je tloris ljubljanskega licejskega poslopja, ki ga je izdelal Deschman leta 1816; kaže lego poslopja na današnjem živilskem trgu z vrhom in sosednjimi hišami. Kopitarjeva ulica se je imenovala Wassergasse, omenjeni so novi šolski drevored, Šolski trg, Dom Stiftsgasse in Alumnatsgasse. Pod št. 23-27 so načrti oz. tlorisi deželne in Pogačnikove hiše na Novem trgu. Dvorni trg se je imenoval Neumarktsgasse, omenjeni so Salendrova ulica, Gosposka ulica in Nemški trg pred Križankami, priložen pa je tudi tloris Knežjega dvorca Auerspergov, delo A. Schaffenratha iz leta 1816.

Št. 16-22 iz iste mape, to je mape 78, ovitek 7 vsebujejo načrte oz. tlorise ljubljanskega gradu, ki jih je napravil Karl Alojz Schaffenrath z asistentom Francem Ksaverjem Deschmanom leta 1816. Št. 16 kaže načrt drugega nadstropja gradu, pod št. 17 je lep pogled na grad mesta od stolpa pri današnjem vhodu do okopov (šanc) v ozadju, kjer so vidni vojaki in topovi; lepo viden je tudi zdaj na novo odkriti vhod v kazemate, stolp z uro in vhod prek stopnic. Št. 18 prikazuje potrebna dopolnila za čuvanje jetnikov (okna, vrata, peči itd.). Št. 19 prikazuje vsa podzemna skladišča

gradu z vidnim obokanim vhodom v kazemate, prehodom na bastijo, hastijo s škarpo in topovi ter kazemate, prehod k topovom, mrliško kamro pod kapelo, skladišče kurjave za upravo in zapornike. Št. 20 kaže tloris pritličja gradu od glavnega vhoda, stolp, stražarnico in moški zapor, stanovanja nadzornikov in druga. Št. 21 kaže načrt prvega nadstropja s sušilnico perila, stranišči, bolniško sobo in moškimi ter ženskimi zapori, kor v kapeli, marketendarjevo stanovanje in stanovanje požarnega čuvaja. Št. 22 kaže tloris drugega nadstropja gradu z depozitorijem zaporov, izhodom na dvorišče in žensko bolniško soho ter ostrežje kapele.

Št. 13-15 v ovitku 7 mape 78 kažejo nekdanji kapucinski samostan na današnjem Kongresnem trgu, pa tudi tlorise uršulinske cerkve, dele lončevca, viceodomske hiše (na mestu današnje univerze), stanovskega gledališča ter nenaseljen kapucinski samostan, delo K. Deschmana iz leta 1816. Št. 8-12 kažejo tloris frančiškanskega samostana, delo A. Schaffenratha; pod št. 8 je lepa velika barvna slika samostana z imeni ulic; današnja Nazorjeva je bila Augušćinska gasa, Čopova se je imenovala Slonova ulica ter Kapucinska gasa v smeri proti vodi.

Ovitek 6 iz mape 78 vsebuje pod št. 6-7 glavno in stransko fasado cerkve v Sentvidu pri Ljubljani iz leta 1793 s popravki kupole. Pod št. 1 je situacijski načrt dela mesta Ljubljane v okolici nekdanjega frančiškanskega samostana na današnjem živilskem trgu. V načrt je vnešena lega nekdanjih Poljanskih mestnih vrat, jarek, frančiškanska cerkev in obzidje Poljanskega predmestja. Pet načrtov prikazuje profil frančiškanskega samostane ter načrte za predelavo za normalko. Pod št. 13 je tloris nekdanjega kapucinskega samostana v Novem mestu iz obdobja okoli 1780-90, št. 11 pa kaže tri načrte arhitekta Zulianija za cerkev v Velesovem iz leta 1766 z lepo fasado.

O omenjenih načrtih Ljubljane sem obvestil dr. Damjana Prelovška in ta jih je dal pozneje v Albertini kopirati, ostali pa so še neobjavljeni. Branku Korošeu ti načrti ob izidu njegove knjige "Ljubljana skozi stoletja: mesto na načrtih, projektih in v stvarnosti" leta 1991 niso bili znani.

ZUSAMMENFASSUNG

DIE UNBEKANNTEN PLÄNE VON LJUBLJANA IN DER WIENER ALBERTINA (MASCHINENGESCHRIEBENES MANUSKRIFT)

Der Autor behandelt in seinem Beitrag die bisher unbekanntten Stadtpläne von Ljubljana aus dem Jahre 1816, die in der Wiener Albertina verwahrt werden. Es handelt sich um die Werke von A. Schaffenrath, J.B. Auerberger und A. Babnik.

SUMMARY

UNKNOWN MAPS OF LJUBLJANA FROM 1816 IN THE VIENNESE ALBERTINA

The author discusses heretofore unknown maps of the city of Ljubljana dating from 1816 kept in the Viennese Albertina. The maps are the work of A. Schaffenrath, Johann Bapt. of Auerberg and Alojz Babnik.

Med prvo svetovno vojno porušene stavbe med Kromberkom in Gorico v naselju Pri hrastu. V ozadju je viden Sabotin. Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, zbirka fotografij, Johann Freund 1/18